

TÜRKİYE’DE GÖÇÜN KADINSILAŞMASI: SEKS İŞÇİLERİ VE EV İÇİ HİZMETLİLERİN GÜVENLİK SORUNLARINI İLİŞKİLENDİRMEK

Ayşen Üstübici*

Özet

“Göçün kadınsılaşması” Türkiye’de bir yandan seks/eğlence sektöründe, diğer yandan ev içi hizmetlerde kayıt dışı göçmen kadın emeğindeki artışla kendini göstermektedir . Son yıllarda yapılan akademik çalışmalar, seks işçilerinin kişisel güvenlik sorunlarını görünür kılmış ve bu konuya karşı sivil toplumun duyarlılığını artırmıştır. Buna karşılık her ne kadar ülkeye giriş ve çalışma koşulları seks işçilerinkine benzer şekilde gerçekleşse de, özel alanda çalışıyor olmak ev içi hizmetlerde çalışan göçmen kadınların kişisel güvenlik meselesini daha az görünür hale getirmektedir. Devletin müdahale alanının sınırında; özel alanda barınıyor ve çalışıyor olmaları bu göçmen grubundaki bireylere sınır dışı edilmeye karşı belli bir koruma sağlamakla beraber, kişisel güvenliklerine yönelik tehditler karşısında savunmasız bırakmaktadır. Buna karşılık seks işçileri, ancak insan ticareti mağduru olarak sınırlı hizmetlere ulaşabilmekte ve insan ticaretine karşı takınılan tutum göç karşıtı bir söyleme doğru evrilmektedir. Bu bildiri, bu iki göçmen grubunun deneyimlerini birbirleriyle ilişkilendirerek, göç ve kişisel güvenlik sorununu, “zararlı/zararsız” göçmen, gönüllü/zorunlu göç ayrımlarının ötesinde toplumsal cinsiyet perspektifinden ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: göç, toplumsal cinsiyet, göçmen kadın emeği, seks işçiliği, ev içi hizmet.

* Araştırma Görevlisi, Bahçeşehir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Giriş:

1990’lardan itibaren Türkiye’ye yönelik göç hareketlerinin yoğunlaşması, göç deneyimini bir yaşam biçimi haline getirmektedir (İçduygu 2004; Kaşka 2007). Bununla beraber göçün hala devlet merkezli bir güvenlik sorunu olarak görülmesi, Türkiye’deki birçok göçmen grubunu yasal alanın dışına itmektedir (İçduygu ve Keyman 2000). Göçle ilgili mevzuat, göçmenlerin kişisel güvenliklerinin korunması konusunda eksik ve yetersizdir. Söz konusu, çalıştıkları alanlar ve toplumsal cinsiyet ilişkileri itibariyle istismar edilmeye daha yatkın bir grup olan kadın göçmenler olduğunda bu eksiklik daha net hissedilmektedir. Türkiye’de göçün kadınsılaşması, bir yandan seks/eğlence sektöründe, diğer yandan ev içi işlerde göçmen kadın emeğindeki artışla kendini gösterdiğinden (Kaşka 2007; Eder 2007), bu bildiri bu iki sektöre odaklanarak kadın göçmenlerin, göç ve kişisel güvenlik deneyimlerini ele alacaktır.

Son yıllarda yapılan akademik çalışmalar, göçmen seks işçilerinin kişisel güvenlik sorunlarını görünür kılmıştır ve bu konudaki hukuki kararları ve sivil toplumun duyarlılığını artırmıştır. Buna karşılık her ne kadar ülkeye girişleri ve çalışma koşulları seks işçilerine benzer olsa da, özel alan kalkanının arkasında çalışıyor olmak ev içi hizmetlerde çalışan göçmen kadınların kişisel güvenlik meselesini daha az görünür kılmaktadır. Oysa, devletin müdahale alanının sınırında; özel alanda barınıyor ve çalışıyor olmaları bu göçmen grubundaki bireyleri, kişisel güvenliklerine yönelik tehditler karşısında en az seks işçileri kadar savunmasız bırakmaktadır. Buna karşılık seks işçileri daha görünür oldukları ve kamu güvenliğine karşı bir tehdit olarak algılandıkları için sınır dışı edilmeye daha yakın duran bir göçmen grubudur. Ayrıca, insan ticareti mekanizmaları içinde mağdur olmaya ev içi hizmetlilerine göre daha yatkındırlar.

Mine Eder’in de belirttiği gibi, daha çok insan ticareti üzerine yoğunlaşan ve zorla seks endüstrisine itilerek sömürülen kadınlara dikkat çeken uluslararası göç çalışmaları, göçün kadınsılaşmasının aldığı diğer şekiller üzerinde, “gönüllü göç” olduğu için durmamakta (2007: 131) ve gönüllü ekonomik göçü bir kişisel güvenlik problemi olarak ele almamaktadır. Yine Eder’e göre, insan emeğinin ulus ötesi pazarlanması açısından bakıcılık, modellik ya da seks işçiliği arasındaki mesleki sınırlar oldukça incedir (a.g.e 134). Bu bildiride kadın göçmelerin çalıştığı iki sektöre bakılarak bu sınırların silikliği incelenecektir. Benim savıma göre sınırların geçişken olmasının sebebi iki grubun göç deneyiminin benzer hukuki boşluklara tekabül etmesi ve bu göçmenlerin benzer kişisel güvenlik problemlerine maruz kalmalarıdır.

Bu tebliğde, Türkiye’ye yönelik göç hareketlerini araştıran ve bu olguya göçmenlerin gözünden bakan örnek çalışmaların üzerinden gidilecek (bkz. (Gülçür ve İlkaracan 2002; Erder ve Kaşka 2003; Kaşka 2006; İçduygu ve Biehl 2008) ve bunların göçmen deneyimlerini ortaya koyarken izlemeyi tercih ettikleri analitik çerçeveye uyulacaktır. Bu, seks işçisi ve ev içi hizmetlerde çalışan kadın göçmenlerin, ülkeye girişleri, ikametgah durumları, çalışma koşulları ve

kurumlarla olan ilişkilerine teker teker bakmayı gerektirir. Bu çalışmanın diğerlerinden farkı ise akademik çalışmaların genelinde birbirinden ayrılan iki değişik sektördeki kadın göçmenlerin deneyimlerine hukuk ve kişisel güvenlik perspektifinden bakmasıdır. Bu anlamda, Türkiye’de göç alanında yapılan araştırmaları harmanlayan bu bildiri, kendim gibi göçle ilgilenen genç akademisyenleri çeşitli göçmen gruplarını birbirleriyle ilişkilendirerek incelemeye çağırılmaktadır. Bu tip çalışmaların, göç ve kişisel güvenlik sorununu “zararlı/zararsız” göçmen, gönüllü/zorunlu göç ayrımlarının ötesinde toplumsal cinsiyet perspektifinden yeniden düşünmemize ve yapıcı çözüm önerileri üretmemize vesile olacağı inancındayım.

Türkiye’ye yönelik kadın göçü örneğinden yola çıkarak savunacağım üzere, düzensiz göçmenlerin karşı karşıya olduğu güvenlik sorunları çoğu zaman hukuk devletin yarattığı veya göz yumduğu hukuki veya uygulamayla ilgili boşluklardan kaynaklanan sorunlardır. Bildirimde, öncelikle, kişisel güvenlik, göçün kadınsılaşması, düzensiz göç, insan ticareti gibi anahtar kavramların açıklamasını yaptıktan sonra, seks işçiliği ve çocuk bakıcılığı yapan kadınların hukuksal statülerini ve literatürde aktarılan göç deneyimlerini kişisel güvenlik perspektifinden ele alacağım.

1. Türkiye’ye yönelik Göç Hareketleri, (Kişisel) Güvenlik ve Göçün Kadınsılaşması:

1.1. Göç ve Kişisel Güvenlik

Göç ve güvenlik kavramlarının yan yana getirdiğimizde, çoğu zaman devletin ve ulus-devlet sınırlarının güvenliği, göç edenlerin kişisel güvenlik gereksinimlerinin önüne geçmektedir. Yasa dışı veya düzensiz göç hareketleri ulusun, devletin ve ulus devletin varlığına tehdit olarak algılanmaktadır. Bu noktada, devlet merkezli bir paradigmadan yola çıkıldığında, kişisel güvenlik sorunsalının -mülteciler ve sığınmacılar alt başlığı dışında- göç literatüründe marjinal bir konu olarak kaldığı ileri sürülebilir (Sabates-Wheeler ve Macuslan 2007: 26). Öncelikle, göç ve güvenlik ilişkisini kurgularken devlet merkezli bir anlayışın ötesine geçerek (İçduygu ve Keyman 2000: 385), insan merkezli bir kavramsallaşmaya gitmek başka bir deyişle göçü bir kamu politikası meselesi olarak ele almak önemlidir (a.g.e. 396). Tartışmayı açmadan önce, bu bildirideki kişisel güvenlik kavramı ve yeni göç hareketleriyle ne kastettiğimi açıklamak istiyorum.

Türkiye’nin de taraf olduğu, 1966 yılında imzalanan Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi devletleri, toprakları üzerinde yaşayan bütün bireylere karşı sorumlu kılmaktadır (Soysal 2000: 296). Buna göre, devletler toprakları üzerinde bulunan herkesin can güvenliklerini sağlamakla yükümlüdür. Fakat, kişisel güvenlik, özellikle de söz konusu düzensiz göçmen işçiler olduğunda sadece can güvenliğiyle sınırlayabileceğimiz bir kavramın ötesine geçer. Bu durum

uluslararası anlaşmaların içeriğine de yansımıştır. Örneğin, Türkiye'nin de imzalamış olduğu Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) Sözleşmesinin 143. maddesi yasal ve olmayan tüm göçmenlere asgari korumanın sağlanmasını öngörmektedir (İçduygu 2004: 95). UÇÖ tarafından öngörülen 'minimum güvenlik' kavramını genişleterek, sosyolojik anlamda kişisel güvenliği, insan hakları temelinde tarif etmek uygun bir yaklaşım olacaktır. Summerfield'e göre, kişisel güvenlik, sadece temel ihtiyaçların sağlanması değil, aynı zamanda bireylerin kişisel becerilerinin gelişiminin ve eyleyciliklerin sürdürülebilir olması anlamına da gelir. Bu da ancak kadın/erkek herkesin eşit olarak toplumsal hayata katılabilmesi ile sağlanabilir (2007: 14). Bu bağlamda, kişisel güvenlik yalnızca can güvenliğiyle sınırlı değildir, sosyal güvenlik, iş güvencesi, sağlık hizmetlerine erişim, hukuka erişim gibi alanları da kapsar. Benzer şekilde, Sabates-Wheeler ve Macuslan bu kavramı "sosyal güvenliğe yasal, fiziksel ve siyasi erişim" olarak tanımlamışlardır (2007: 26). Bu anlamda, söz konusu olan sadece yasal olarak hakların tanınmış olması değil, haklara fiziksel olarak erişebilmenin mümkün kılınması ve bireylerin haklarını müzakere edebileceği siyasal ortamın sağlanmış olmasıdır (a.g.e 30-31).

Türkiye'deki göçmen nüfusunun büyük çoğunluğunun kayıt dışı çalıştığını dikkate alırsak (İçduygu 2004) yukarıda verdiğimiz kişisel güvenlik kavramı, Türkiye'deki "göçmenlerin" sorunlarıyla bire bir ilintilendirilebilir. Elbette ki, ülkedeki kayıt dışı işgücü yapısıyla, göçmelerin kayıt dışı ekonomide çalışıyor olmaları arasındaki doğrudan ilişkiyi göz ardı edemeyiz (a.g.e. 43). Diğer yandan ise, yaptığımız analizler, göçmenlerin toplumsal cinsiyet, ırk, yasal statülerinden/statüsizliklerinden kaynaklanan kırılganlıklarının (Sabates-Wheeler ve Macuslan 2007: 27), onları Türk vatandaşı olup kayıt dışı ekonomide çalışanlardan ayırdığını göz ardı etmemelidir.

1.2 1990 sonrası Türkiye'ye Göç Eğilimleri, Göçün Kadınsılaşması

Türkiye'nin kendini göç alan bir ülke olarak kabul etmemesine bağlı olarak (İçduygu ve Biehl 2008: 2), ülkenin günümüzün "yeni göç hareketlerine" cevap verecek, bir araya toplanmış bir göç mevzuatı bulunmamaktadır (Güzel ve Bayram 2007: 203). Geleneksel olarak 'göçmen' tabiri, ülkeye giriş yapan 'Türk soyuna veya kültürüne bağlı' kişiler için kullanılmış ve bu kişilerin yasal statüsü 1934 tarihli İskan Kanunu'yla düzenlenmiştir. (Erder 2000: 241). Bu bireylerin ülkede göçmen olarak bulunuşları vatandaşlıkla, dolayısıyla yukarıda önerdiğim anlamıyla kişisel güvenlik kavramının, resmi olarak da olsa devlet tarafından sağlanmasıyla sonuçlanan bir süreç olarak görülmüştür.

Türk kökenli olmayan 'gerçek yabancıların' Türkiye'ye göçü 90'lı yıllardan sonra ortaya çıkmış yeni bir olgudur (İçduygu ve Biehl 2008: 7). Özellikle Sovyetlerin dağılmasından sonra ortaya çıkan ekonomik şiddet, esnekleşen seyahat olanaklarıyla birleşerek, bu ülkelerden Türkiye'ye yönelik düzensiz göç hareketini

tetiklemiştir (Erder 2000: 252).¹ Düzensiz göç kavramı doğrudan bir suç unsurundan ziyade, kayıt dışılığa işaret eder. Bu anlamda, bildiri içinde ele alacağım bir diğer kavram olan insan ticaretinden farklıdır. Bu terim, “insanların bir yerden başka bir yere zorla veya kandırılarak naklini” (İçduygu 2004: 24) belirtir ve açık bir şekilde suç unsuru içerir. Buna karşılık, sıklıkla karşımıza çıkan insan kaçakçılığı terimi ise, para karşılığında ve üçüncü kişilerin aracılığıyla sınırların yasa dışı olarak geçilmesidir (a.g.e.).

Düzensiz göç hareketi ile Türkiye’ye özellikle bavul ticareti çocuk bakıcılığı veya seks endüstrisinde çalışmak için giriş yapan Sovyet uyruklu kadınların sayısı artmıştır (Eder 2007: 131). Böylece, son yıllarda aile birleşmesi yoluyla ya da eşe bağımlı olarak değil de, bağımsız bir birey olarak göç eden kadınların sayısının artmasına işaret eden “göçün kadınsılaşması” trendi, Türkiye’de de kendini göstermiştir (Gülçür ve İlkaracan 2002: 411). Örneğin, emniyet kayıtlarında; Romanya, Bulgaristan dışında kalan Eski Sovyet ülkelerinden gelip de Türkiye’ye giriş yapanların çoğunluğunun kadın olduğu görülmektedir (Erder ve Kaşka 2003: 13). Türkiye’de kadın göçmenlerin yoğunlukla çalıştıkları alanlara (ev işleri, çocuk/yaşlı bakımı, seks işçiliği/eğlence, bavul ticareti) bakarak cinsiyetçi bir iş bölümünden, dolayısıyla göçün kadınsılaşmasının başka bir boyutundan söz etmemiz mümkündür (İçduygu 2004: 43).

Bu sektörlere tekstil, restoran, yiyecek gibi yine kadınların ideal işçi olarak görüldüğü diğer sektörler eklendiğinde, Türkiye’de kayıt dışı ekonomide kadın göçmenler için erkeklerden daha fazla iş olanağı olduğu ve kadınların göçmen işgücüne katılımlarının daha yüksek olduğu söylenebilir (İçduygu ve Biehl 2008: 32). Bu noktada kadın göçmen işçilerin kişisel güvenliği öne çıkarılması gereken bir konudur. Bu alanın hukuki olarak nasıl kurgulandığını ve varolan toplumsal cinsiyet ilişkilerinden nasıl etkilendiğini anlamak için feminist bir perspektife ihtiyaç vardır.

2.Hukuksal Alanın kurgulanışı ve Göçmen Deneyimleri arasındaki ilişki:

Türkiye’de yapılan göç araştırmaları, düzensiz göç ve buna olanak sağlayan yasal çerçeve arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır (Erder 2007; İçduygu 2006). Aynı şekilde, Türkiye’deki göçmenlerin durumuna ilişkin kanuni düzenleme ile göçmenlerin kayıt dışı kalmayı ‘tercih etmesi’ arasında doğrudan bir ilişki vardır (İçduygu ve Biehl 2008: 25-26). Birazdan tartışacağım üzere bu ilişki düzensiz göçmenlerin, ülkeye girişlerinden, ülkede kalışları, çalışma koşulları, kurumlarla kurdukları ilişkiler ve ülkeden ayrılışlarına kadar bütün göç deneyimlerine yansır. Hem ev işlerinde hem de seks/eğlence sektöründe verilen hizmetlerin tam olarak metalaşmamış ve hukuki olarak düzenlenmemiş [ve düzenlenmesi zor] olması, bu

¹ Türkiye’ye çalışmak amacıyla gelmiş yeni göçmenleri tanımlamak için “yasa dışı göç” veya “kaçak göç” yerine bilinçli olarak “düzensiz göç” kavramını kullanıyorum. Ahmet İçduygu’nun, Türkiye’de kaçak göçle ilgili raporunda belirttiği üzere, “düzensiz göç kavramı gizli, yasadışı, kaçak göçü ifade ederken politik doğruluk arz etmekle beraber aynı zamanda gerçek olayları da tanımlayan bir kavramdır.” (2004: 24).

sektörlerde çalışanların temel haklara erişimini güçleştirmektedir (Davidson 2006: 6). Yasal statüdeki boşluk, işveren ve işçi arasında bir güç dengesizliği yaratmakla beraber (Momsen 1999: 6), ucuz, esnek göçmen kadın emeği; bu sektörlerdeki düzensiz göçmenleri aranan, ideal iş gücü haline getirmektedir (Davidson 2006: 8). Bu açıdan, göçmen iş gücü ve kişisel güvenlik konuları tartışılırken, göçmen işgücüne olan talebin tartışmaya getirdiği ironi göz ardı edilemez.

Burada ilginç olan medya ve kamuoyu tarafından “Natasha” damgasıyla fişlenmiş olan eski Sovyet ülkelerinden gelen seks işçileriyle, evlerde çalışan, görünmez ve zararsız göçmen olarak addedilen ev içi hizmetlilerin hukuksal konumları ve kişisel güvenlik deneyimlerinin birbirine yakınlığıdır. Bu yakınlığa rağmen, iki grubu birbirinden ayıran görünürlük/görünmezlik gibi hususlar ayrıca tartışılacaktır.

2.1 Ülkeye Giriş

Düzensiz göçmenlerin Türkiye’ye girişi turizm örtüsü altında (Erder ve Kaşka 2003: 12) gerçekleşmektedir. Emniyet Müdürlüğü kayıtlarına göre 2000 yılında Türkiye’ye yaklaşık 10 milyon başka ülke vatandaşı giriş yaparken, bu sayı 2007 yılında 30 milyonu geçmiştir.² Bu artışın Türkiye’ye çalışmak amacıyla giriş yapan “sözde turist” (Erder 2007: 23) sayısına da yansdığı düşünülmektedir. Bu anlamda, Türkiye’nin esnek vize politikaları döngüsel göçe olanak kılan yasal bir hareketlilik alanı sağlamaktadır (Kirişçi 2008:1) ve birçok göçmen işçi kısa süreli sınır hareketleri ile vizesini yenileme imkanı bulmaktadır. Bu durum bir yandan, kendi hesabına çalışan seks işçilerinin ve ev içi hizmetlilerinin insan ticareti ve insan kaçakçılığı yapan kurum ve kişilerin aracılığına gerek kalmadan, dolayısıyla nispeten güvenli bir şekilde sınırı geçebilmelerine imkan vermektedir. Bununla beraber, hangi ülkenin vatandaşına ne kadar süre için vize verileceği devletin yetki alanındadır. Moldovalılara uygulandığı üzere vize sürelerinin kısa tutulması [bir ay] ve giriş-çıkışlara getirilen kısıtlamalar bu ülkeden gelen göçmen işçileri daha uzun süre kaçak olarak çalışmaya iterek, kişisel güvenlik ve sosyal güvenliğe erişimle ilgili sorunlarını yoğunlaştırdığı ileri sürülebilir (Kaşka 2006: 64-65). Ayrıca, çoğu zaman ceza ödeyerek ve tekrar girişleri belli bir süre yasaklanarak ülkeden ayrılan göçmenler, bir sonraki girişlerinde; rüşvet, insan kaçakçıları, sahte belge gibi daha güvensiz yollara başvurmak zorunda kalmaktadır.

2.2 Oturma ve Çalışma İzinleri:

Türkiye’de yabancıların oturma ve çalışma izinlerini düzenleyen mevzuat oldukça karmaşık ve göçmenler için pahalı/zahmetli bir süreci içermektedir (İçduygu ve Biehl 2008: 24-25). Bu nedenle, ev içinde çalışan yabancı hizmetliler ve yabancı seks işçileri bir önceki bölümde anlattığım gibi ülkeye turist vizesiyle girip, vize süreleri dolmuş olsa bile kaçak olarak ikamet etmeye ve çalışmaya devam etmektedirler.

² <http://www.egm.gov.tr/hizmet.yabancilar.goc.asp>

Türkiye'deki göçmenler arasında oturma iznine sahip olanların oranı oldukça azdır. Oturma izni toplumsal bir içirme, (dolayısıyla sosyal güvence) işareti olmakla beraber (Andrijasevic 2004: 131), 2003 yılındaki kanun değişikliğine kadar, çalışma izninden bağımsız olarak temin edildiğinden yasal istihdam, düzenli gelir, sağlık hizmetleri gibi kişisel güvenlik unsurlarına erişim sağlamamaktadır. Oturma ve çalışma iznine sahip yabancılar arasındaki fark bu durumu açıkça ortaya sermektedir (bkz. Tablo 4 in Erder ve Kaşka 2003: 14). Yabancılar Dairesi 2001 yılı verilerine göre Türkiye'de oturma izni olan 100 yabancidan, sadece 13.9'u çalışma iznine sahipti (a.g.e.). Üstelik, ülkeye giriş yapan yabancı sayısını hızla artıyor olmasına rağmen aynı hızda bir artış ikamet izinleri alanların sayısına yansımamıştır (Kaska 2006: 89-92).

2003 yılında yürürlüğe giren 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun³ bu konudaki dağınık mevzuatı toparlamayı, çalışma ve oturma izni alma sürecini basitleştirmeyi amaçlamaktadır (Kirişçi 2008: 6). Buna göre, önceden devletin değişik sektörlerle ilgili kurumlarında toplanmış olan çalışma izni verme yetkisi belirli istisnalar dışında tek bir kuruma, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına verilmiştir. İkamet izni çalışma izni almış olmak koşuluyla verilmektedir [istisnai durumlar hariç]⁴. 2003'ten bu yana çalışma izni verilenlerin sayılarındaki ciddi artışa bakarak (Erder 2007: 102-103), bu kanunun göçmen işçilerin sosyal korumaya erişimde olumlu katkı sağlayacağını iddia edebiliriz. Yine de, çalışma izni almak isteyen göçmenlerin gerekli bilgiye ulaşması için kurulan, hem İngilizce, hem Türkçe yayınlanan www.workpermit.gov.tr internet sitesinin su anda erişime kapalı olması kanun değişikliğinin uygulamaya yansımaları hakkında şüphe uyandırmaktadır. Ayrıca, kanuni değişikliklere rağmen oturma ve çalışma izni almak oldukça pahalı ve bürokratik bir süreç olmaya devam etmektedir. Nitekim, 2006 yılında çalışma izni verilenlerin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, toplam çalışma izni alanlardan yaklaşık olarak yarısının üst düzey yöneticilerden ve profesyonellerden, buna karşılık sadece yüzde 0.56'sının vasıfsız işçilerden oluştuğu görülmektedir (a.g.e 2007: 104). Bu durum, zaten ayrıcalıklı olan göçmenlerin sosyal hayata tam katılımın hedeflendiği sonucunu çıkarmamıza neden olabilir.

Buna karşılık, kanun değişikliğinin, ev içinde çalışan göçmen işçilere çalışma izni alabilme yolunu açtığı doğrudur (Kirişçi 2008: 6). Selmin Kaşka'nın, İstanbul'daki Moldovalı hizmetçiler üzerine yaptığı araştırma, görüşülen bütün göçmenlerin çalışma izni olanağından haberdar olduklarını, almak istediklerini ve çalışma iznini kişisel güvenlikleri için gerekli bulduklarını göstermektedir (2006: 65-66). Fakat bu şartlarda, inisiyatifin işverene bırakılması, kayıtlı göçmen çalıştırmanın işverene getirdiği ek yükümlülük ve masraflar nedeniyle, değişikliğin uygulamada pek bir etkisi olmaması muhtemeldir (Kirişçi 2008: 6). Zaten, yine 2006 yılı verileri göstermektedir ki, hizmet sektöründen çalışma izni verilen kimse olmamıştır (Erder 2007: 104). Buna benzer olarak İspanya, İtalya gibi ülkeler, her yıl kotalarla belirlenen sayıdaki, ev içi hizmetliyi yasallaştırma programları uygulamaktadır (Kaşka 2007: 235). Fakat, İspanya ve İtalya örnekleri gösterdiği

³ R.G. 6 Mart 2003 - Sayı: 25040

⁴ <http://www.yabancilaroturmaizni.com/>

üzere, sürekli yasal statü vermek yerine (Calavita 2006: 118), çalışma izninin işverene bağımlı olarak çıkartılması ve yenilenmesi; iş verenlerin ev içinde çalışanlar arasındaki kontrolünü artırmakta (Anderson'un 1999: 123) ve göçmen kadınların iş değiştirmelerine fırsat vermeyerek sosyal hareketliliklerini engellemektedir (Calavita 2006: 122). Ayrıca, yasallaştırma hiçbir zaman kayıt dışı sektörün tamamen sona ereceği anlamına gelmemektedir

Diğer yandan Türk vatandaşları için seks işçiliği yasal olmasına rağmen, göçmen seks işçileri yabancıların çalışması ile ilgili mevzuatın tamamen dışına itilmiştir. Pasaport Kanununa⁵ göre TC vatandaşı olmayan Türkiye sınırları içinde seks işçiliği yapamaz ve yakalanması halinde sınır dışı edilir (İlkkaracan ve Gülçür 2002:413) Ayrıca, kanun değişikliği ile, turizm işletmelerinde yabancı uzman personel ve sanatkarlara çalışma izni verme yetkisi Turizm Bakanlığından alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına devredilmiştir (Güzel ve Bayram 2007: 170). Bu durumun eğlence sektöründe çalışanlar üzerindeki etkisi hakkında yeterince veri bulunmamaktadır.

2.3 Çalışma Koşulları ve Kişisel Güvenliğe Erişim:

Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı Türkiye'deki seks işçileri ilgili mevzuatın tamamen dışında tutulduklarından, ev hizmetlerinde çalışan kadınlar ise pratik nedenlerden veya işverenlerinin tutumundan dolayı çalışma iznine erişimi şimdilik imkansız ve güç olan göçmen gruplarını oluşturmaktadır. Bu durum, bu sektörlerde çalışan göçmen kadınların kırılganlıklarını benzer şekillerde artırmaktadır. Yasal statü eksikliği göçmenleri istismara daha açık hale getirmektedir (İçduygu 2004: 12). Özellikle bu bildirinin konusu olan kadın göçmenlerin çalıştıkları alan, kişisel güvenlik unsurlarına erişimlerini zorlaştırmaktadır.

Varolan fakir, eğitimsiz, kırsal kesimden gelmiş kaçak göçmen işçi profilinin aksine, Türkiye'ye gelen göçmenler mesleki becerileri ve kentsel yaşam tecrübeleri olan bireylerdir (İçduygu 2004: 38). Evin içinde ve seks/eğlence sektöründe çalışarak uğradıkları vasıf kaybı, yaşadıkları ekonomik şiddetin sadece bir çeşididir (Momsen 1999: 10).Yaşam ve çalışma şartları özellikle ev içinde yatılı çalışan hizmetçilere, iş vermenin işverenlerce bir lütuf olarak algılandığını göstermektedir (Anderson 1999: 130). Zorla çalıştırma, uzun çalışma saatleri, paraların ödenmemesi veya eksik ödenmesi, işverenlerin göçmen işçilerin pasaportlarına el koyması, Natasha damgasından dolayı günlük hayatta tacize uğramak ve birazdan bahsedeceğim sınır dışı edilme korkusu her iki sektörde çalışan kadınlar tarafından dile getirilen ortak şikayetlerdendir (İçduygu 2004: 12-13; Kaşka 2006: 61-63).

Sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanamama, banka hesabı açamama (Gülçür ve İlkkaracan 2002: 417) gibi problemler hem seks işçilerinin, hem de ev içinde çalışanların can ve mal güvenliklerini tehlikeye sokmaktadır. Her ne kadar

⁵ 5682 sayılı Pasaport Kanunu (R.G. 24 Temmuz 1950 - Sayı: 7564) Fahişeler ve kadınları fuhuşa sevk ederek geçinmeyi meslek edinenler bu kanunun 8. maddesinde Türkiye'ye girmesi memnu kişiler arasında sayılmıştır.

Hasta Hakları ve Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliğine⁶ aykırı da olsa, Türkiye’de belgesiz göçmenin sağlık hizmet hakkı yoktur ve bu hizmeti alıp almamaları görevlilerinin iyi niyetine bağlıdır (İçduygu and Biehl 2008: 27). Burada kişisel güvenlik kavramının dayandığı hak temelli bir anlayış yerine, lütuf söz konusudur. AIDS ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı savunmasız olduklarından, özellikle eğlence/seks sektöründe çalışan göçmenler için sağlık hizmetlerine ulaşım kritik olduğu kadar çetrefilli de bir kişisel güvenlik sorunudur (İçduygu 2004: 13). Bir sonraki bölümde bahsedeceğim üzere, bu iki sektörde çalışan göçmen kadınların kurumlarla ilişkileri, kişisel güvenlik tanımının getirdiği sosyal koruma ve hizmetlere ulaşım üzerinden değil; korku ve istismar mekanizmaları üzerine inşa edilmiştir.

2.4 Kurumlarla İlişkiler ve Güven Kavramı:

Belgesiz çalışıyor olmaları, bu göçmenlerin çeşitli hizmetlere erişimini engellemekle kalmamakta, her an polise yakalanma ve sınır dışı edilme korkusuyla şehir içindeki hareketliliklerini de kısıtlamaktadır. Kaşka (2006: 60) bu olguyu uluslararası hareketliliğe karşın şehir içindeki hareketsizlik olarak kavramsallaştırmaktadır. Medya ve kamuoyunda en çok tepki çeken grup olan seks işçilerinin (Erder 2007: 58) sınır dışı edilme riski ev içinde çalışanlardan daha yüksektir. Sınır dışı edilme korkusu her iki grup için de polisin tutarsız müdahaleleri ve rüşvet sızdırma girişimleriyle daha da vahimleşmektedir (Eder 2007: 138). Polisin sınır dışı etme yetkisini kullanmasında göçmenin görünüp olup olması ve zararlı/zararsız göçmen ayrımları etkili olmaktadır. Evin; mahrem, polis müdahalesinin dışında bir alan olması (Kaşka 2007: 235), ev içinde çalışanların sınır dışı edilme riskini azaltmakla beraber işverenin göçmen işçi üzerindeki hakimiyetini artırır. Aynı şekilde, bu durum hizmetçi kadınların, kişisel güvenlik ve hizmetlere erişimde işverenlerine olan bağımlılıklarını doğallastırır. Bu durum, ev içinde çalışan göçmenlerin sorunlarına da görünmezleştirmekte ve göçmen kadınları sessizleştirmektedir. Buna karşılık göçmen seks işçilerinin sorunlarının medyada daha görünür olduğu, sivil toplum ve devletin dikkatini daha çok çektiği savunulabilir. Fakat, -birazdan açıklayacağım gibi- buradaki görünürlük “fahişe” ve “insan ticareti mağduru kadın” karşılığı üzerine kurulmuştur, insan ticareti mağduru olmayan seks işçilerinin sorunlarını görünmez kılan bir görünürlüktür (Andrejasevic 2004: 115).

Göç ve güvenlik meselesi çeşitli devlet kurumlarının yetki alanındadır (Erder ve Kaşka 2003: 49), fakat bu kurumların çoğunun işleyişi kişisel güvenlikten ziyade, kamunun güvenliğine dayalıdır. 2002 yılında yayınlanan genelge ile insan ticareti ile mücadele, 1999 tarihli Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Yasası kapsamına alınmıştır (Erder ve Kaşka 2003:26). Bu kanunun 2005 yılında yürürlükten kaldırılmasından sonra, 2006 yılında fuhuş yaptırmak amacıyla insan ticareti yapmak da Ceza Kanunundaki insan ticareti ile ilgili maddenin kapsamına girmiştir.⁷ Bu değişiklikler zorunlu göç sorununu fuhuş ve kamu güvenliği ekseninde değil, kişisel güvenlik ekseninde ele almak bakımından önemli

⁶ Hasta Hakları Yönetmeliği (R.G. 01.08.1998, Sayı: 23420)

Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği (R.G.11.05.2000; Sayı: 24046)

⁷ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (R.G. 12 Ekim 2004-Sayı: 25611) m. 80

adımlardır. Ceza Kanunu'nun 80. maddesinin 2. fıkrasında, aynı maddenin 1. fıkrasındaki suç unsurlarının tespiti halinde mağdurun rızasının geçersiz olacağı belirtilmektedir, bu madde seks işçilerine daha etkin bir koruma sağlamanın yolunu açmaktadır. Türkiye'de seks işçilerine, bireysel koruma veya psikolojik destek hizmetleri son yıllarda artış göstermekle beraber, bu hizmet insan ticareti mağdurlarıyla sınırlıdır.⁸ Buna karşılık ne "gönüllü göçmen" ev işçilerinin ne de zaten yasayla suçlu olarak konumlandırılan "kendi hesabına çalışan" yabancı seks işçilerinin sorunlarıyla ilgilenen bir devlet kurumu vardır. Aynı şekilde, seks işçiliğinin yasa dışı olduğu ülkelerden gelen göçmenler, olası istismar durumlarında kendi konsolosluklarına başvurmadan çekinmektedirler (Erder ve Kaşka 2003: 42). 2005 yılında, Türkiye'deki insan ticareti mağdurlarına yardım götürmek amacıyla, Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ) tarafından 157 hattı kurulmuştur.⁹ Bir sonraki bölümde uluslararası örgütlerin tutumuyla beraber tartışacağımız üzere burada güvenliğe erişim kriteri seks işçisi değil 'insan ticareti kurbanı' olmaktır. Aynı şekilde, Türkiye'de sürdürülen "Annemi gördünüz mü?"¹⁰ reklam kampanyası, fahişelik yapan kadının zıttı olarak görülen masum anne imajı üzerine oturmaktadır.

Özetleyecek olursak, devlet kayıt dışı seks işçilerine ve ev içi hizmetçilerine karşı, ikircikli ve çelişkili bir tutum takınmaktadır. Mine Eder'in (2007: 141) analizinin gösterdiği üzere, devletin çeşitli kurumları, bir yandan liberal vize rejimiyle düzensiz göçü artırmakta, göçmen işçileri hem yasallaştırmaya çalışır gibi görünmekte, hem de onların kayıt dışı yasal statülerine göz yummaktadır. Devleti temsil eden başka kurumlar ise, göçmenlerden rüşvet alarak bu durumdan rant sağlamaya çalışmaktadır. Ev içinde çalışan kadın göçüne karşı devletin tutumu sömürüye göz yumma, can güvenliğine karşı olası bir tehdide kulak tıkama şeklindedir. Buna karşılık, seks işçileri 'devlet korumasına' ancak insan ticareti mağduru olarak ulaşabilmektedir (Andrijasevic 2004). Fakat, buradaki koruma, kapsamlı bir kişisel güvenlik anlayışından ziyade, insan ticareti yapan kişiyi cezalandıran, mağduru ceza almadan ülkesine iade edilmesini sağlayan, göç karşıtı bir anlayışı yansıtmaktadır.

Ev içinde çalışan hizmetlilerin yaşadığı şiddet ve kötüye kullanma hikayeleri Türkiye'ye özgü olmamakla beraber (Bkz. Anderson 1999: 131; Ismail 1999: 233-234), uluslararası platformda bu konuyla ilgili duyarlılık yeni bir yaklaşımdır.¹¹ Fakat, ev hizmetlerinin yaşadığı sorunlar, "bireysel", "gönüllü" ve "ekonomik" göçün sonuçları olarak değerlendirilmektedir ve uluslararası, örgütlü suç kabul edilen insan ticaretine karşı yürütülen kampanyaların gölgesinde kalmaktadır. Bunun sonucunda, insan kaçakçılığı ile mücadele, UGÖ öncülüğünde uluslararası platformda daha geniş yankı bulmaktadır. Fakat Andrijaseviç'in (2004) UGÖ'nün

⁸ Bkz. 2007 Report on Combatting Human Trafficking in Turkey

http://www.countertrafficking.org/pdf/yearbook_2007_eng.pdf

⁹ <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&ArticleID=749019&Date=01.03.2009&CategoryID=97>

¹⁰ <http://www.countertrafficking.org/2006.html>

¹¹ bkz. http://www.ilo.org/global/About_the_ILO/Media_and_public_information/Feature_stories/lang--en/WCMS_069056/index.htm

insan ticareti kampanyaları üzerine yaptığı inceleme, göçün kadınsılaşmasına karşısında uluslararası kurumların tutumlarını, haklı olarak eleştirmektedir. Yazara göre, kendisinin araştırma alanı olan İtalya'da -Türkiye'de son yıllardaki gelişmelere benzer şekilde- seks işçilerinin sosyal koruma talep edebilmeleri insan ticareti kurbanı olduklarını ve bu sektörde artık çalışmadıklarını kanıtlamalarına bağlıdır. UGÖ'nün göçmen seks işçiliğine bakış açısını temsil eden görüş, her şeyden önce insan ticaretine karşı kampanya yapmaya dayanır. İnsan ticareti elbette önemli bir aktivizm alanı olmalıdır fakat seks işçilerini kurban ya da fahişe ikileminde değerlendirerek ilkine yardım eli uzatıp ikincisinin can güvenliği, ekonomik, sosyal haklar gibi ihtiyaçlarına sırt çevirmek ne kadar dürüst bir bakış açısı olabilir? (İlkkaracan ve Gülçür 2002: 412). Türkiye'de de 2005 yılından itibaren sayıca artan uyarı kampanyaları (Erder ve Kaşka 2003: 43), göçmenlerin kişisel güvenliğinin sağlanmasından ziyade, aynı şekilde göç karşıtı bir tutum sergilemektedir.

Genel olarak göçmenler sivil toplumdan dışlanmış gruplardır (Davidson 2006 : 6). Seks işçiliği, zorla fuhuş, ev içi şiddet açıkça konuşulamayacak konular olarak algılanmakta (Erder ve Kaşka 2003: 45) ve STK'nın mağdur göçmenlere gösterdiği ilgi haklara dayalı bir yaklaşım yerine, bağış ve sadaka olarak yansımaktadır (İçduygu ve Biehl 2008: 31). Buna karşılık İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Amargi kadın Akademisi, Kadın Kapısı gibi oluşumlar seks işçilerine yönelik çalışmalara hız vermiştir. Fakat Türkiye'de yasal olarak çalışan seks işçilerinin kişisel güvenlikleri başlı başına bir sorun olduğundan, evlerde hizmetçi olarak veya insan ticareti kurbanı olmadan seks işçisi olarak çalışan göçmenler STKlar tarafından göz ardı edilmektedir. Fuhuş dolayısıyla sınır dışı edilenlerin uyruklarını gösteren istatistikler, medyaya yansıyan 'Rus Nataşalar' genellemesini yalanlamaktadır (Erder ve Kaşka 2003: 18-19). Buna rağmen, yaratılan seks işçisi Rus kadın imajı nedeniyle ister ev içinde çalışsın, ister seks işçisi olarak, eski Sovyetlerden gelen göçmenler, 'Natasha' olarak damgalanmakta ve günlük hayatta ırkçı bir tacize maruz kalmaktadırlar (İlkkaracan ve Gülçür 2002: 416; Andrejevic 2004:13).

Kayıt dışılığın, göç sürecinin ana hattı olduğu bu durumda (Kaşka 2006: 86), devletin boş bıraktığı kişisel güvenlik alanı piyasa ve kişisel ilişkiler vasıtasıyla doldurulmaktadır. Bu anlamda, bildirinin başında sunduğum insan haklarına dayalı kişisel güvenlik anlayışının yerini, ikili ilişkiler üzerine inşa edilmiş kırılgan bir kişisel güvenlik alanı almaktadır. Bununla ilgili olarak literatürde dört kurum öne çıkmaktadır: işverenin kendisi (Danış 2007), işveren ve göçmen işçiyi bir araya getiren ajanslar (Kaşka 2006), göçmenlerin kendi aralarında kurdukları ağlar ve evlilik müessesesi.

Didem Danış, aslında bir transit göçmen grubu olan ve kayıt dışı olarak İstanbul'daki Hristiyan ailelerin evlerinde çalışan Iraklı Hristiyan kadınlar üzerine olan çalışmasında, sömürü ve kişisel güvenliğin değiş tokuş edildiği bir çalışma alanından söz eder (2007: 613) Buna göre; Iraklı Hristiyan göçmenler yine Hristiyan evlerde çalıştıkları için kendilerini güvende hissetmekte ve düşük ücretleri, uzun çalışma saatlerini, kişisel güvenliklerinin bir bedeli olarak görmektedirler. Selmin Kaşka'nın (2006) Moldavyalı hizmetçiler analizinin

gösterdiği üzere, göçmen işçi ve işveren arasındaki ikili ilişkilerin yanı sıra, karşılıklı güven mekanizmaların kurulmasında aracı kurumlar da rol oynamaktadır. Görülmektedir ki, ajanslar hem ev içinde çalışan göçmen kadınlarla, hem de işverenle mesleki ilişkiler kurmaktadır. Hukuki geçerliliği tartışılır olsa da yazılı iş sözleşmeleri yapılmakta ve ajanslar; çalışma koşullarının ve güvenlik standardının belirlenmesinde etkili olmaktadır (a.g.e :79). 2003 yılındaki kanun değişikliğiyle, önceden kayıt dışı olan özel iş bulma kurumları yasal olarak çalışır hale gelmiştir (a.g.e: 76).¹² Bunun göçmen işçilerin kişisel güvenlikle ilişkisine olumlu katkı sağlayacağı öngörülebilir. Fakat, göçmen işçiler çoğunlukla lisanssız ajanslarla çalıştıklarından (a.g.e 78), yasa değişikliğinin kişisel güvenlik ve sosyal korumaya erişim açısından göçmenlere pek bir etkisi olmamıştır.

Buna karşılık, göçmenler yasal ve kurumsal yapı karşısında aciz bireyler değillerdir. Gerek kendi aralarında kurdukları ağlarla, gerekse -sahte veya gerçek- evlilik yoluyla T.C. vatandaşlığına başvurarak kişisel güvenlik alanlarını genişletmek için mücadele etmektedirler. Evlilik yoluyla yasal statü talep edenlerin neredeyse yarısı, Türkiye'ye seks sektöründe ve ev içi hizmetlerde çalışmak üzere kadın göçü veren ülkelerden gelmektedirler (Erder ve Kaşka 2003: 15; Kaşka 2006: 69). Bir Türk ile evli olan yabancılar, vatandaşlığa kabul için geçmesi gereken 3 yılı doldurmadan¹³, doğrudan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına istisnai çalışma izni için başvurabilirler (Güzel ve Bayram 2007: 191). Evlilik kurumu göçmenlerin sosyal korumaya ve güvenliğe erişimini kolaylaştırmaktadır. Fakat çalışma izni, evliliğin sona ermesi veya sahte evlilik yapıldığının belirlenmesi durumunda geçerliliğini yitirir (a.g.e). Bu durum, özellikle kadın göçmenlerin yasal statüsünü erkeğe bağımlı duruma getirmektedir. Bir Türk vatandaşıyla evlilik yapmak, kadınları bir yandan kayıt dışılığın getirdiği güvensiz alandan çıkarırken, diğer yandan özel alandaki erkek şiddetine karşı kırılganlıkları artmaktadır (bkz. Narayan 1995). Bu durumdaki kadınlar yasal statülerini kaybetme korkusuyla hukuki yollara başvurmaktan çekinmektedirler. Bu noktada, devlet kurumlarından beklenen sahte/gerçek evlilik ayrımının ötesine geçerek, müstakbel vatandaşlara kişisel güvenlik garantisi vermektir. İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi bu durumdaki kadınlara yasal yardım sunmaya hazır bir kuruluştur (Erder ve Kaşka 2003: 59).

Sonuç:

Görüldüğü gibi, ev içi hizmetli ve seks işçilerinin Türkiye'ye düzensiz göçleri; ülkeye girişleri, yasa dışı ikamet etme ve kayıt dışı ekonomide çalışma deneyimleri sırasında karşılaştıkları sorunlar açısından birbirine benzemektedir. Türkiye bu iki sektörde de, yasal düzenleme konusunda isteksiz olmakla beraber (Kaşka 2006: 86), hem ev içi hizmet, hem de seks işçiliği sektöründe asadece piyasanın çözemeyeceği güvenlik sorunları olduğu açıktır. (Summerfield 2007: 15). İki grubu kırılgan kılan, ikamet ve çalışma izinlerine erişimin zorluğu, sınır dışı edilme korkusu gibi faktörler benzeşmekle birlikte, ev içi hizmetli ve seks işçisi kadınların deneyimlerini farklılaştıran hukuki düzenlemeler ve uygulamalar

¹² 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu (R.G. 5 Temmuz 2003 - Sayı: 25159)

¹³ 4866 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G. 12 Haziran 2003- Sayı: 25136)

mevcuttur. Bu noktada, daha zararsız bir göçmen grubu olarak tahayyül edilen ilk gruba, yasal çalışma yolu sağlanmıştır, ama özel alanda çalışıyor olmaları onları görünmez kılmaktadır. Bunun sonucu olarak günlük hayatta karşılaştıkları sorunlar kamuoyu ve devlet mercileri tarafından duyulmamaktadır. Seks işçileri ise daha damgalı ve rahatsız eden bir göçmen grubudur. Bununla beraber, son yıllarda artan insan ticaretiyle mücadele tutumu, bu grubun can güvenliğiyle ilgili problemlerin uluslararası platformda tartışılmasına vesile olmuştur. Fakat insan ticaretiyle mücadele kampanyaları, seks işçilerinin ve diğer göçmen gruplarının kişisel güvenliğe erişimlerinde bir fark yaratmaktan uzaktırlar, tam tersine göç karşıtı bir söylemle eklemlenme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Bu tartışma göstermektedir ki, Türkiye gibi göç aldığı halde yeterli göç mevzuatı olmayan ülkelerde, göçmenin kişisel güvenliğini alanının boş bırakılmasından dolayı ortaya çıkan risklerin bedelini yine göçmenin kendisi ödemektedir (Summerfield 2007: 15). Göç konusu kişisel güvenlik perspektifinden ele alındığında bir insan hakları problemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Moors 2003: 394). Bununla beraber kişisel güvenliğin, hukuk devletinin kurallarından ziyade kişisel ilişkiler üzerinden sağlandığı bir ortamda kadın göçmenlerin eyleyciliklerini (a.g.e.) ve ayakta kalma stratejileri göz ardı edilmemelidir. Bu anlamda, göçmenlerin hukuk ya da hukuk dışılık karşısında aciz olduğunu düşünmek metodolojik ve ampirik bir hata olur.

Bütün göçmen grupları için olduğu gibi, ev hizmetçisi ve seks işçisi kadın göçmenler için de, yasa tarafından kısmen boş bırakılan kişisel güvenlik alanı; devlet dışındaki kurumlar, göçmenlerin kendi aralarındaki ve içinde bulundukları toplumda kurdukları kişisel ilişkilerle doldurulmaya çalışılmaktadır. Bu noktada, mağdurların kırılganlığını artıran tutucu bir resmi tavır yerine STKların aktivizmine ihtiyaç duyulmaktadır (Erder ve Kaşka 2003: 58) ve Türkiye'nin göç alan bir ülke olduğunu hazmetmiş göçmen politikaları elzemdir. TC vatandaşlarına sunulan kişisel güvenlik ortamının yetersizliği, sosyal ve ekonomik haklara erişimin kısıtlılığı göz önün alındığında, göçmenler üzerinde bu kadar durmanın çok da gerekli olmadığı söylenebilir. Burada benim son söz olarak önermek istediğim ise, kanun koyucuların, uygulayıcıların, sivil toplumun dikkatini göçmenlerin haklarının iyileştirilmesiyle, vatandaşların (sözde) haklarını aktifleştirmek arasındaki ilişkiyi görmemiz gerektiğidir.

Kaynakça

Kitap:

Erder, S. Ve Kaşka, S. (2003) *Düzensiz Göç ve Kadın Ticareti Türkiye Örneği* Geneva: IOM

İçduygu, A. (2004) *Türkiye'de Kaçak Göç* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası

İçduygu, A. ve Biehl, K. S. (2008) *İstanbul'daki Göçmenler: 2000'lerden bir Görünüm* İstanbul: British Council

Derleme kitap içinde bölüm/makale:

Anderson, B. (1999) "Overseas Domestic Workers in The European Union" İçinde Momsen, J.H.(Ed.) *Gender, Migration and Domestic Service* (pp. 117-133) London and New York: Routledge

Erder, S. (2000) "Uluslar arası Göçte Yeni Eğilimler: Türkiye 'Göç Alan' Ülke mi? İçinde Atacan F: ,Ercan F:, Kurtuluş H:, Türkay M: (Eds.) *Mübeccel Kıray için Yazılar Armağan Dizisi* (pp. 235-259) İstanbul: Bağlam Yayınları

Erder, S. (2007) "Yabancısız Kurgulanan Ülkenin "Yabancıları" İçinde: Arı F. A. (Ed.), *Türkiye'de Yabancı İşçiler* (pp. 1-80) İstanbul:Derin Yayınları.

Güzel, A. ve Bayram, F. (2007) "Türk Hukukunda Yabancıların Çalışma Hakları ve Çalışma İzinleri" İçinde: Arı F. A. (Ed.), *Türkiye'de Yabancı İşçiler* (pp. 157-256) İstanbul:Derin Yayınları.

İsmail, M. (1999) "Maids in Space: gendered domestic labour from Sri Lanka to the Middle East" İçinde Momsen, J.H.(Ed.) *Gender, Migration and Domestic Service* (pp. 229-241) London and New York: Routledge

Kaşka, S. (2006) "Ev içi Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye'deki Göçmen Kadınlar" İçinde: Arı F. A. (Ed.), *Türkiye'de Yabancı İşçiler* (pp. 225-240) İstanbul:Derin Yayınları.

Momsen, J.H. (1999) "Maids on the Move" İçinde Momsen, J.H.(Ed.) *Gender, Migration and Domestic Service* (pp. 1-20) London and New York: Routledge

Soysal, Y. N. (2003): "Toward a Postnational Model of Membership". In Race and Ethnicity J. Stone and R. Dennis. Blackwell Publishing.

Makale:

Calavita, K. (2006) Gender, Migration and Law: Crossing Borders and Bridging Disciplines. *International Migration Review*, 40 (1) 104-132

Danış, D. (2007) A Faith that Binds: Iraqi Christian Women on the Domestic Service Ladder of İstanbul. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 33 (4) 601-615

Eder, M. (2007) Moldovalı Yeni Göçmenler üzerinden Türkiyedeki neo-liberal devleti yeniden düşünmek. *Toplum ve Bilim* 108 129-142

Gülçür, L. Ve İlkaracan, P. (2002) The "Natasha" Experience: Migrant Sex Workers from the Former Soviet Union and Eastern Europe in Turkey. *Women's Studies International Forum* 25 (4) 411-421

İçduygu, A. ve Keyman, F. (2000) Globalization, Security and Migration: The Case of Turkey. *Global Governance* 6, 383-398

Kirişçi, K. (2008) Informal 'Circular Migration' into Turkey the Bureaucratic and Political Context. *Carim AS 2008/21*, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute.

Moors, A. (2003) Migrant Domestic Workers: Debating Transnationalism, Identity Politics and Family Relations. A Review Essay. *Society of comparative Study of Society and History* 386-394

Narayan, U. (1995) Male Order Brides: Immigrant Women, Domestic Violence and Immigration Law. *Hypatia* 10 (1) 104-119

Sabates-Wheeler, R. Ve Macauslan, I (2007) Migration and Social Protection: Exposing Problems of Access *Development*, 50 (4) 26-32

Summerfield, G. (2007) Transnational Migration, Gender and Human Security. *Development*, 50 (4) 13-18

On-line Makale:

Andrijasevic, R. (2004) 4 the Pursuit of Inclusion: 'Victims', 'Whores' and 'Women'. Trafficking in Women and the politics of mobility in Europe <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2005-0314-013009/index.htm>

Davidson, J. O. (2006) Men, Middle Men and Migrants The Demand Side of Sex Trafficking, www.eurozine.com 03/03/2009

Kaşka, S (2006) The New International Migration and Migrant Women in Turkey: The Case of Moldovan Domestic Workers, Mirekoç Resaarch Projects 2005-2006 http://portal.ku.edu.tr/~mirekoc/reports/2005_2006_selmin_kaska.pdf